

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

BİRİNCİ BÖLÜM
KARAR

DİDEM BAYDAR ÜNSAL BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/28358

Karar Tarihi : 17/9/2024

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

Muhterem İNCE

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Didem BAYDAR ÜNSAL

Vekili : Av. Fatih GÖKÇE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, karar sonucunu etkileyecek nitelikteki esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. DHKP/C silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütünün propagandasını yapma, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet, görevi yaptırmamak için direnme, mala zarar verme suçlarından hakkında soruşturma süreçleri devam eden İ.G. hakkında 8/5/2020 tarihinde cemevinde düzenlenen cenaze töreninde meydana gelen olaylar nedeniyle İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından soruşturma başlatılmıştır.

3. Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre Cumhuriyet savcısı, cemevindeki eylemcilerin yakalanması ve burada arama yapılması talimatı vermiştir. Bunun üzerine güvenlik güçleri cemevindeki morgun önünde kollarını birbiriyle kenetlemiş vaziyette oturma eylemi yapan şahıslara dağılmamaları hâlinde gözaltına alınacakları uyarısında bulunmuş, eylemcilerin dağılmaması üzerine saat 13.05'te başvurunun da aralarında olduğu eylemciler yakalanmıştır. Yapılan işlemler hakkında saat 15.00'te bilgilendirilen Cumhuriyet savcısı, yakalanan şahısların dört gün süreyle gözaltına alınması talimatı vermiştir.

4. 12/5/2020 tarihinde Başsavcılık, cemevinde yapılan aramada DHKP/C silahlı terör örgütünün kullanımına tahsis edilen silah ve materyallerin ele geçirilmesi, şüpheliler hakkındaki diğer soruşturmalar nedeniyle şüphelilerin örgütle bağı olduğu iddiasıyla silahlı terör örgütüne üye olma isnadıyla başvurunun da aralarında bulunduğu şüphelilerin tutuklanması talebinde bulunmuştur. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede başvuru hakkındaki tutuklama talebi işlemlerinin saat 16.13-16.36 arasında gerçekleştirildiği, 16.17, 16.35 ile 16.38'de ise İstanbul 4. Sulh Ceza Hâkimliğince (Sulh Ceza Hâkimliği) tutuklama talebine ilişkin belgenin okunduğu tespit edilmiştir.

5. Yine UYAP üzerinden yapılan incelemede başvuru ve diğer şüphelilerin vekilinin Başsavcılığa sunduğu 12/5/2020 tarihli (saat 15.17) dilekçeyle, şüphelilerin 8/5/2020 tarihinde saat 13.05 sıralarında gözaltına alındıklarını, gözaltı süresi dilekçenin yazıldığı saat 15.17 itibarıyla dolmasına rağmen Başsavcılıktaki işlemlerin hâlâ başlamadığını, şüphelilerin hukuka aykırı olarak tutulmaya devam edildiklerini belirterek salıverilmelerini talep ettiği tespit edilmiştir. UYAP kayıtlarına göre bu dilekçe saat 16.24'te taranmış; 17.13'te Başsavcılık kâtibi, 20.03'te ise Cumhuriyet savcısı tarafından okunmuştur.

6. Sulh Ceza Hâkimliği 12/5/2020 tarihinde başvuru ve diğer yedi şüphelinin sorgusunu gerçekleştirmiş ve "... mevcut delil durumu, şüphelilerin ifadeleri, görüntü inceleme tutanakları, şüphelilerin bahse konu cem evinde bulundukları ancak polislere mukavemette bulunan şahıslar arasında yer aldıklarına dair her hangi bir delil ya da görüntü kaydı bulunmaması, şüpheliler Didem Baydar Ünsal ve [S.Ş.nin] cem evinde cenazesi bulunan şahsın vekaletnameli olarak müdafileri olmaları, yine el koyması yapılan materyallerin şüphelilerin tasarrufu altında bulunup bulunmadığına dair parmak izi incelemesinin henüz tamamlanmamış olması, şüphelilerin sabit ikametgah sahibi oluşu, şüphelilerin üzerine atılı suç ile ilgili delillerin toplanmış oluşu dikkate alındığında şüphelilerin bu aşamada tutuklanmasının ağır bir tedbir olacağı..." gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine, şüpheliler hakkında mahkemede ifade verinceye kadar yurt dışı çıkış yasağı adli kontrol tedbiri uygulanmasına karar vermiştir. Sorgu sırasında başvuru ve diğer şüphelinin gözaltı süresi verilir verilmemesinin bildirilmesini talep etmesi üzerine Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre başvuru ve diğer şüphelinin saat 13.05'te gözaltına alındığı, sorgu anında saatin 18.18 olduğu bilgilerinin tutanağa geçirildiği, sorgu sırasında müdafinin başvuru ve diğer şüphelinin gözaltı uzatma kararı bulunmamasına rağmen beş saattir hukuka aykırı olarak tutulduğunu ileri sürdüğü görülmüştür.

7. Başvuru 8/6/2020 tarihli dilekçeyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvuru 8/5/2020 tarihinde saat 13.05'te hakkında yakalama işlemi gerçekleştirildiğini, sonrasında dört günlük gözaltı kararı verildiğini, 12/5/2020 tarihinde öğlen saatlerinde İstanbul Adliyesine getirildiğini, saat 13.05'i geçmesine ve hakkında gözaltı süresinin uzatılması kararı bulunmamasına rağmen ne savcılığa götürüldüğünü ne de serbest bırakıldığını, aynı tarihte saat 17.30 sıralarında Başsavcılıkta ifadesi alınmadan tutuklanması talebiyle Sulh Ceza Hâkimliğine sevk edildiğini, sorgu sonrasında saat 19.30 sıralarında serbest bırakılmasına karar verildiğini bildirerek haksız bir şekilde 6,5 saat özgürlüğünden mahrum edildiğini ileri sürmüş ve 20.000 TL manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir. Başvuru ayrıca Yargıtay kararlarının künyelerini de belirtmek suretiyle içtihatlar uyarınca haksız gözaltı tedbiri nedeniyle tazminat talep edilebilmesi için takipsizlik yahut beraat kararının varlığı veya bu kararların kesinleşmesi şartının aranmayacağını da belirtmiştir.

8. İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 22/10/2020 tarihinde "...İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı Terör Suçları Soruşturma Bürosu'na yazılan müzekkereye verilen cevapta; ... 08/05/2020 tarihinde gözaltına alındığı, 12/05/2020 tarihinde sevk edildiği İstanbul 4.Sulh Ceza Hakimliğinin... kararı... ile adli kontrol kararı verildiği, gözaltında geçirdiği süreyi başka bir cezadan mahsup edilmediği ancak henüz Didem BAYDAR ÜNSAL hakkında yürütülen soruşturma dosyasında karar verilmediği husu[s]larının belirtildiği bu haliyle soruşturmanın halen devam ettiği anlaşılmakla şartları oluşmayan davanın reddine..." gerekçesiyle tazminat talebinin reddine karar vermiştir.

9. Başvurucu, Yargıtay içtihatlarına aykırı olarak hakkındaki soruşturmanın devam ettiği gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesinin haksız olduğunu belirterek istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf talebi Bölge Adliye Mahkemesince 26/5/2021 tarihinde "...karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre istinaf başvurusunda bulunan davacı vekilinin ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmemiş olmakla..." gerekçesiyle reddedilmiştir.

10. Başvurucu, nihai kararı 6/6/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş olup 9/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediği iddiasıyla hakkında kamu davası açıldığı ve davanın derdest olduğu tespit edilmiştir.

12. Komisyon; başvurunun adli yardım talebinin kabulüne ve yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; gözaltı süresi dolduğu hâlde haksız olarak 6,5 saate yakın tutulduğunu, Başsavcılığa sunduğu salıverilme talepleriyle ilgili olarak bir işlem yapılmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, Yargıtay kararlarına da aykırı olarak tazminat talebinde bulunulabilmesi için asıl davanın sonuçlanması gerektiği kabulüyle tazminat talebinin haksız olarak reddedildiğini, aynı durumdaki kişilerin tazminat taleplerinin kabul edildiğine dair sunduğu itirazları ve bu yöndeki mahkeme kararları da gözetilmeden karar verildiğini belirterek adil yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, somut olayın şartları gözetilerek değerlendirme yapılması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Başvurucunun iddialarının özü, Yargıtayın henüz hüküm verilmeden ve derdest davalarda da koruma tedbirlerine dayalı olarak tazminat davası açılabilmesine ilişkin aksi yönde kararlarına rağmen "*soruşturmanın devam ettiği*" gerekçesiyle davanın haksız olarak reddedilmesine yöneliktir. Dolayısıyla başvurunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 15/5/2012 tarihli ve E.2011/20114, K.2012/12183 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'nın; "Tazminat istemi" başlıklı 141. maddesi incelendiğinde, bir kısım tazminat nedenleri konusunda karar verilmesi için, davanın esasıyla ilgili bir kararın verilmesi zorunluluğunun bulunmadığı dolayısıyla bu nedenlere dayalı istemlerde, davanın

sonuçlanmasına gerek bulunmadığı yasal düzenlemeden açıkça anlaşılmaktadır. Örneğin, gözaltı süresi yasada açıkça belirtilmiş olup, yasadaki bu süre içinde hakim önüne çıkarılıp, çıkarılmadığının saptanmasının davanın esasıyla herhangi bir ilgisi bulunmadığı gibi bu konudaki talep konusunda karar verilmesi için davanın esası hakkında karar verilmesine de gerek bulunmamaktadır.”

18. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 1/10/2012 tarihli ve E.2012/21752, K.2012/20353 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

“Davacılar vekilleri aracılığıyla kasten yaralama olayına karıştıkları gerekçesi ile yetkili Cumhuriyet savcısının gözaltı emri olmaksızın kanuna aykırı şekilde gözaltına alındıkları ve bir gün gözaltında kaldıkları nedeniyle 5271 sayılı CMK’nın 141 ve devamı maddeleri uyarınca manevi tazminat isteminde bulunmuşlardır. Yargılama yapan... Ağır Ceza Mahkemesince, tazminat istemine konu ceza davasının derdest olup, henüz sonuçlanmadığı, gözaltında geçirilen sürelerin TCK’nın 63. maddesi uyarınca cezadan mahsubunun söz konusu olabileceği, derdest davalarda koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davası açılmayacağı gerekçeleriyle, tazminat talebinin reddine karar verilmiştir.

...

5271 sayılı CMK’nın; ‘Tazminat istemi’ başlıklı 141. maddesi incelendiğinde, bir kısım tazminat nedenleri konusunda karar verilmesi için, davanın esasıyla ilgili bir kararın verilmesi zorunluluğunun bulunmadığı dolayısıyla bu nedenlere dayalı istemlerde, davanın sonuçlanmasına gerek bulunmadığı yasal düzenlemeden açıkça anlaşılmaktadır. Bu kapsamda somut olay incelendiğinde, talebin dava sonucuyla veya verilecek hükümle bir ilgisi bulunmamaktadır. Gözaltında veya tutuklulukta geçen sürelerin, sanıkların mahkumiyeti halinde bu cezalarından mahsubu imkanının bulunması da ulaşılan bu sonucu değiştirmeyecektir. Hal böyle iken, davanın esasıyla ilgili henüz hüküm verilmediği ve derdest davalarda koruma tedbirlerine’ dayalı olarak dava açılmayacağına ilişkin gerekçenin yasal bir dayanağı bulunmadığı gibi mahkemenin bu yöndeki değerlendirmesi de isabetsiz olup, davanın kabulü yerine, yazılı gerekçelerle reddine karar verilmesi,

Kanuna aykırı olup... [bozmayı gerektirmiştir.]”

19. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa’nın 36. maddesine “...ile adil yargılanma” ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerde de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğunu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi birçok kararında vurgulamıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

20. Anayasa’nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği, anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

21. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde daveyla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce yeterli bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. *Sencer Başat ve diğerleri*, [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 35, 39).

22. Başvurucu; hem dava dilekçesinde hem de istinaf kanun yoluna başvuru dilekçesinde haksız gözüaltı tedbiri uygulandığı iddiasıyla tazminat davası açılabilmesi için asıl davanın sonuçlanmasının gerekmediğini, bu yönde Yargıtay içtihatları bulunduğunu dile getirmiştir. Ağır Ceza Mahkemesince gözüaltının hukukiliğiyle ilgili bir değerlendirme yapılmadan, başvuru hakkındaki soruşturmanın devam ettiğinden bahisle davanın reddine karar verildiği anlaşılmıştır. Bu durumda uyuşmazlığın çözümü için esaslı olan ve kararın sonucunu değiştirebilecek nitelikteki iddialar Ağır Ceza Mahkemesi kararında tartışılmamış ve karşılanmamış olduğundan başvurunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlal tespiti ve 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (*Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri (2)*, B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu (3)* [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

26. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 9. AĞır Ceza Mahkemesine (E.2020/166 ve K.2020/221) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminata ilişkin taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL veklet ücretinden oluşan yargılama giderinin baŐvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu srenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/9/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.